

УДК 711.585

В. А. Щурова,

канд. арх., доцент каф. дизайну архітектурного середовища, КНУБА

ВІДНОВЛЕННЯ УТИЛІТАРНИХ, ФУНКЦІОНАЛЬНИХ І ЕСТЕТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ ПЕРВИННОЇ ЖИТЛОВОЇ СТРУКТУРИ – ДВОРУ

Анотація: розглядаються пріоритетні напрямки відновлення дворів, їх адаптація до нових потреб, соціальний підхід до рішення проектних задач. Підкреслюється залежність розмірів та можливостей трансформації прибудинкового простору від планувальних прийомів забудови на прикладі історичних та сучасних дворів Києва.

Ключові слова: житлове середовище, житлова забудова, двір, рекреація, функціональне зонування.

В ієрархії складових житлового середовища найменшою одиницею являються двори – камерні простори, первинний осередок міської структури. Поняття «житлового двору» як невід'ємного простору житлового середовища, сформованого біля будинку, що містить у собі елементи господарсько-побутового призначення, фігурувало ще з часів заснування перших міських поселень. Прибудинкові території – двори – найважливіша частина житлового середовища міста, яка підлягає достатньо швидкому моральному зносу, а, значить, і доволі частій реконструкції. За А. В. Іконніковим, житлове середовище відноситься до такого, що самоорганізується, складається у процесі життєдіяльності та постійно трансформується [1]. До реконструкції найчастіше звертаються при дефіциті відкритих озелених просторів, низьких санітарно-гігієнічних якість середовища – забрудненості повітря, недостатній інсоляції, провітрюванні та психологічному відчутті відриву від природи. Переустрій житлового двору часто проводиться під впливом зміни соціально-економічних відносин на різних етапах розвитку суспільства.

Коли у дворі з'являються простори для відпочинку, зустрічей, ігор, він стає для мешканців власною територією – продовженням квартири і сприймається як найбільш важливий елемент переходу від інтер'єрного – житлового простору до зовнішнього – громадського. Постійна суспільна потреба в адаптації двору під свої потреби служить прямою мотивацією до здійснення реконструкції та благоустрою існуючих і впровадженню перспективних рішень. Важливим являється повернення до традицій житлових просторів, об'єднання людей у дворах, збереженню кращих, добрих звичаїв, що диктує необхідність створення поруч з житлом рекреаційного простору, як

функціонального продовження житла з розміщенням утилітарних, функціональних та естетичних елементів.

Прибудинкова територія освоюється нерівномірно різними соціально-демографічними групами населення. У дворах превалюють такі категорії населення, як: діти дошкільного і шкільного віку, люди похилого віку та мами з немовлятами. Тому основними критеріями якості ландшафтної організації дворового простору являються: безпека, масштабність, зручні комунікації. Простір для ігор має бути універсальним, таким, що породжує фантазію, спонукає до мрій. Умови безпеки та комфорту житлового двору визначаються розділенням транспорту і пішоходів на території, можливістю паркування, тимчасового і тривалого збереження автомобіля. Від трасування маршруту залежить пріоритет машини чи людини. При зонуванні автомобільних стоянок проблема може бути вирішена архітектурно-планувальними засобами: прибудова або внесення боксів у будівлі, проектування підземних гаражів, влаштування місць для паркування в торцях житлових будинків поруч з господарчими площадками. Різномірне розташування з іншими функціональними зонами має ізолювати машини від людей. Доцільним є перенесення проїздів у центральну частину двору та розташування біля будинку майданчиків для відпочинку та вільного руху мешканців.

Оптимальне функціональне зонування належить сучасним житловим комплексам країн Західної Європи. Нові двори у місті Женева являють собою багатофункціональні утилітарні системи, що містять тенісні корти, площадки для баскетболу, тихого відпочинку. Автостоянки розташовуються під ярусом, на якому влаштовуються всі інші функціональні площадки. У Ризі сучасні житлові комплекси огорожують двір по периметру, в який можна потрапити лише з другого чи третього поверху будинку, під ним розташовується автостоянка та приміщення для сміття.

Трансформація прибудинкового простору залежить, в першу чергу, від планувальних прийомів забудови, яка строго регламентує розміри житлового двору. Кожний тип забудови формує різні простори. Периметральний тип зумовлює превалювання закритих просторів двору, строкова забудова – транзитні двори, комбінована – складні перетікаючі простори. Принцип вільного планування взагалі призвів до втрати традиційних дворів.

Поділ превалюючих функцій у дворі за В. А. Нефедовим на приватні, колективні, громадські та комунікаційні дає змогу проаналізувати ситуацію, та виявити оптимальні шляхи щодо його розвитку чи реконструкції [2]. Ділянки уособленої рекреації знаходяться безпосередньо біля житла і пристосовані для менш рухомих категорій населення: батьків з дітьми, людей похилого віку, людей з обмеженими можливостями. Для груп людей за інтересами

створюються колективні простори. Колективні простори, формуються з метою ліквідації психологічного бар'єру спілкування сусідів, пов'язаного з підвищенням поверховості. До колективних просторів відносяться ігрові зони для дітей, обмежені природним контуром. Громадські простори у структурі житлової забудови є доступними для мешканців кількох житлових груп. До їх складу входять майданчики для активних ігор підлітків, спортивних занять, дитячі комплекси у природному оточенні. Причиною тяжіння мешканців інших житлових районів є природні переваги території з наявністю водоймищ, лісів і т. п. До комунікаційних просторів у дворі відносяться: проїзди, проходи до зупинок транспорту та об'єктів обслуговування.

Стереотипність застосування нормативів, невідповідність конкретним життєвим вимогам призводить до появи відірваних від життя ландшафтних об'єктів, які потребують модернізації. Протиріччя між сталою формою і змістом, який розвивається, виникає в момент експлуатації [3].

Дворики історичного Києва стають об'єктами екскурсій, обростають легендами. Дух місця успадковується і, пройшовши часові трансформації, зберігається в дворику з воронами по вулиці Рейтарська, 9, Пейзажній алеї, двори-колодязі 18 століття. У забудові Липок з'явився новий архітектурний тип будівель – житлові комплекси з просторими упорядкованими дворами і фонтанами. Двори Виноградаря потребують підходів до коригування благоустрою у зв'язку із збільшенням числа автомобілів на кількість мешканців. Представники Київської ініціативи звернулись до кафедри дизайну архітектурного середовища з пропозицією розробити благоустрій двору по проспекту Правди, 6 а, який вирішили реконструювати силами мешканців та районних громадських організацій. Щоб вирішувати проблему на професійному рівні, не обмежуючи свої кроки до естетичного покращення середовища стандартними дитячими площадками, об'єктами та обладнанням з вторинної сировини. Стали реальністю елітні комфортабельні будинки при засвоєнні житлових масивів Осокорки, Позняки, Оболонь та окремі житлові комплекси закритого типу. Відповідно двір тут постає у своїй новій інтерпретації, і влаштовується за вимогами підвищеної комфортності. При багатопверховому житлі практично відсутні тихі затишні дворики. Відродження «інтер'єрного» сприйняття дворового простору в такій забудові дозволяє вирішувати проблеми з ним пов'язані за допомогою прийомів, характерних для вирішення внутрішніх житлових приміщень у вигляді зимових садів, дворів-холів, вертикальних зелених структур, тощо.

Необхідно підтримувати і розвивати об'єктивну потребу людей у прагненні до індивідуальності і неповторності і – дати можливість самим

мешканцям обирати проект благоустрою двору, кольори забарвлення будинків, характер зелених насаджень, майданчики для дітей, заняття спортом і т. д.

Концепція, сценарій, впровадження – основні складові проектування у житлового середовища. Внутрішня суперечливість і багатозначність житлового середовища викликають необхідність проведення передпроектних досліджень, у тому числі соціально-просторового аналізу і моделювання житлового середовища.

Література:

1. Анисимова Л.В. Городской ландшафт. Социально-экологические аспекты проектирования: Учеб. пособие. – Вологда: ВоГТУ, 2002. – 192 с.
2. Нефедов В.А. Ландшафтный дизайн и устойчивость среды. – Санкт-Петербург, 2002. – 295 с.
3. Крашенинников А.В. Жилые кварталы. – М., 1988. – 87 с.

Аннотация

Рассматриваются направления обновления дворов, их адаптация к новым требованиям, социальный поход к решению проектных задач. Подчеркивается зависимость размеров и возможностей трансформации придомового пространства от планировочных приемов застройки на примере исторических и современных дворов Киева.

Ключевые слова: жилая среда, жилая застройка, двор, рекреация, функциональное зонирование.

Annotation

Directions of updates yards, their adaptation to the new requirements, a social campaign to solving design problems. It emphasizes the dependence of the size and capacity of transformation of houses adjoining area of development planning methods on the example of the historical and contemporary courtyards Kiev.

Keywords: living environment, residential buildings, yard, recreation, functional zoning.